

“Tumman puhuvasta hopeisiin avaruuspukuihin”

Suomen joukkueen talvikisojen edustusasut ulkomailla 1920-luvulta 1990-luvulle

“Tärkeintä olympiakisoissa ei ole voittaa, vaan ottaa osaa.”

Paroni Pierre de Coubert 24.07.1908

Suomi-kuva, identiteetti ja urheiludiplomatia

Itsenäistyttyään 1917 Suomelle oli tärkeää osallistua ulkomaisiin urheilutapahtumiin 1920- ja 30-luvulla. Osanoton kautta saatiin kaivattua kansainvälistä näkyvyyttä. Se auttoi myös poliittisten ja kaupallisten suhteiden luomisessa ja siirsi maailman ikään kuin lähemmäksi. Tavalliselle suomalaiselle kalliit ulkomaanmatkat olivat harvinaista ylellisyyttä. Urheilijalle kisaedustus antoikin tilaisuuden päästä kurkistamaan “Amerikan ihmeitä” ja Kaukoidän eksotiikkaa. Ulkomaiset kisajärjestäjät ja kilpailijat saivat vastavuoroisesti tutustua suomalaisten tapoihin ja luonteeseenlaatuun. Valtionjohdolle avautui loistava tilaisuus tehdä mainospropagandaa ja kertoa urheilija-diplomaattien välityksellä minkälainen Suomi on. Propaganda toimi kaksisuuntaisesti sekä omiin kansalaisiin että ulkomaalaisiin päin. Menestymistä olympiakisoissa käytettiin kansakunnan eheyttämiseen (huom. sisällissodan v.1918 kahtiajakama kansa) että oman identiteetin vahvistamiseen. Käytöksen ja ulkoisten seikkojen kuten pukeutumisen merkitys korostui urheilijoiden välisessä kanssakäymisessä - varsinkin silloin kun sanallinen viestintä oli kielivaikeuksien takia vähäistä. Eleet, ilmeet ja vaatteet “puhuivat”.

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Suomessa keskityttiin maan sisäiseen jälleenrakentamiseen. Raskaat sotavuodet olivat verottaneet pienen maan urheilun pääomaa ja tämä näkyi urheilumenestyksen heikentymisenä. Kansainvälisessä politiikassa olympiakisoja käytettiin idän ja lännen ideologioiden työkaluina (mm. DDR:llä oma joukkue v:sta 1968) kunnes markkina-ajattelu ja kaupallisuus syrjäyttivät ideologiat 1990-luvulla. Kylmän sodan aikana urheiludiplomatia toimi usein hienovaraisemmin ja sai tuloksia ripeämmin kuin YK:n harjoittama diplomatia. Urheiludiplomatian keinovalikkoon kuuluivat mm. osanoton estäminen ja kisojen boikotoiminen. Periaatteessa myös yksittäinen urheilija pystyi toimimaan “kansainvälisen hyvän tahdon lähettiläänä” jos hän käyttäytyi olympia-aatteen hengen mukaisesti.

Suomi-kuvan tietoisesta kiillottamisesta ja tunnustamisen hakemisesta Suomen poliittiselle erikoisasemalle (suhteet Neuvostoliittoon) tuli osa myös suomalaista urheilupolitiikkaa. Puolustusasemaan ajautuneen Suomen oma kansallinen identiteetti jäi taka-alalle kun pyrittiin olemaan yhtä aikaa sekä puolueettomia että kansainvälisiä. Tämä näkyi mm. vuonna 1976 käydyssä keskustelussa siitä miten “Suomi”-tunnus merkittäisiin olympia-asuihin. Vaihtoehtoina olivat suomalainen kirjoitusasu tai kansainvälisempi Fin-alkuinen kirjoitusasu. Lopulta päädyttiin käyttämään olympia-asuissa maatunnusta SUOMI ja edustusasuissa jo vuodesta 1964 käytössä ollutta nimeä FINLANDIA. Nykyisin on kuitenkin oivallettu että uskottava ulkoinen imago vaatii pohjaksi vahvan oman identiteetin. UM:n lehdistö- ja kulttuuriosaston päällikkö Yrjö Länsipuro asian osuvasti ilmaissut “hyvä imago voi perustua vain sellaiseen identiteettiin, joka tuntuu itsestä hyvältä”.

Suomi-kuva talvikisojen edustusvaatteissa

Vaatteet puhuvat näkyvin ja piilotetuin viestein. Vaate on tekijänsä ja aikakautensa näköinen mutta siitä on havaittavissa asenteita, arvoja ja tunteita, joille vasta käyttäjä antaa täyden merkityksen. Suomalaisen vaatekulttuurin ja -suunnittelun parhaita ominaisuuksia ovat vaatesuunnittelija Teri Niitin mielestä selkeys, yksinkertaisuus ja konstailemattomuus.

Hiihtomuseon Kisamuotia -näyttelyssä "Meihin katsoo koko Suomen kansa" -lausahdus vaihdetaan muotoon: "Meissä symbolisoituu koko Suomen kansa". Eli millaista Suomikuva talviurheilijamme ovat asuillaan osin tietoisesti ja osin tiedostamattaan viestittäneet maailmalle 1920-luvulta 1990-luvulle? Näkyvätkö suomalaisuuteen liitettävät perinteiset symbolit kuten sisu ja vaatimattomuus myös kisa-asuissa? Entä miten näkyvät uudet symbolit: korkea teknologia jne. Vastaako Suomen edustusasu luoma imago todellisuutta? Miten kansallisia ja/tai kansainvälisiä edustusvaatteet ovat?

Yhtenäinen edustusasu luo edustavuutta

Suomen olympiajoukkueella on ollut yhtenäinen kilpailuasua vuodesta 1908 (Lontoo) ja yhtenäinen matkustusasu vuoden 1924 (Chamonix ja Pariisi) kisoista lähtien. Yhtenäinen pukeutuminen oli tärkeää joukkueen edustavuuden takia. Urheilijat vaetetettiin päästä jalkoihin ja kokonaisuuteen kuuluivat mm. alusasut ja yöpuvut. Kalliit edustusasu saatettiin myös kerätä urheilijoilta pois kisojen jälkeen. SHL säänteli hiihtojoukkueen edustavuutta ja esikuvallisuutta mm. tupakointikielloilla 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa. Tyypillisin Suomen joukkueen edustusasu on kautta talvikisahistorian ollut tumma asu siniristilipulla koristeltuna. Ei silti etteivät suomalaiset olisi tyylikkyyttä osanneet arvostaa kuten huomataan jo v. 1925 Työvään olympialaisten aikalauskuvauksesta: *"Ranskalaiset vievät puvuillaan voiton kaikista. Yhtenäisen takin ansiosta teki ranskalaisjoukkue teki ehjän, sopusointuisen ja vastustamatonta ihailua herättävän vaikutuksen."*

TALVIKISOJEN EDUSTUSASUJA CHAMONIX:STA LILLEHAMMERIIN

Chamonix:n talvikisoissa 1924 Suomen ensimmäisen hiihdon olympiapronsin voittanut Tapani Niku muistelee kisa-asua: *"Edustuspuke oli sikäli yhtenäinen, että housut olivat hienoa diagonaalikangasta, tyypiltään tuommoiset saapashousut, ja kaikilla samanlainen villapaita"*. Chamonix:n kisamuoti sai suomalaishiittäjien pään pyörälle. Varsinkin "housutamineissa" kulkeneet naiset, sillä Suomeen naisten hiihtohousut tulivat vasta 1930-luvulla.

Lake Placidin olympialaisiin 1932 osallistuminen kirvoitti ankaran talouspulan vaivaamassa Suomessa kiivasta keskustelua puolesta ja vastaan. Joukkueesta jätettiin pois rahapulan takia mäenlaskun ja yhdistetyn edustajat. Joukkueen johto huolehti laiva- ja junamatkajärjestelyistä, joukkueen pukemisesta yhdenmukaisesti sekä tarpeellisten eväiden hankkimisesta (mm. kuiva leipä ja -liha) sekä tavaroiden pakkaamisesta. Vaivannäkö kannatti, sillä paluumatkalla oli tuliaisena Suomen ensimmäinen hiihdon olympiakulta.

Vaatimattomissa puitteissa järjestettiin St. Mortizin olympialaiset 1948. Suomen joukkue oli saanut kansanhuoltoministeriöltä lisäannoksia elintarvikesäännöstelyn alaisista voista ja sokerista. Pulaa oli myös varusteista ja mm. Orimattilan Kutomon valmistama Suomen mäkijoukkueen edustuspuke (villakudonnainen) oli ollut säännöstelyn alla. Edustusasun päällystakkina oli ulsteri ja päähineenä tuttu lippalakki. Puutteesta

huolimatta suomalaiset kuitenkin arvostivat kotimaista työnlaatua ja talvivaateosaamista. Italian hiihtojoukkueen valmentajana vuosina 1947-48 toiminut Aaro Eloranta oli vankasti sitä mieltä että Italiassa "[hiihto]pukua ei osata tehdä lainkaan pohjoismaiselle tasolle."

1952 Oslon olympialaisissa naiset pääsivät ensimmäistä kertaa mukaan talvikisoihin. Suomen joukkueeseen kuuluneelle Siiri Rantaselle lentomatka Osloon 1952 oli ensimmäinen ulkomaanmatka. Suomen voittoisa tyttötrio (Wideman - Polkunen - Rantanen) esiintyi kisoissa käytännöllisessä ja urheilullisissa asuissa: hamepukuun oli yhdistetty hiihtojalkineet. Käytännöllisyys ratkaisi jalkinevalinnan, sillä kumipohjaisilla monoilla ei liukasteltu kuten nahkapohjaisilla kengillä. Kisojen avajaisiin Suomen joukkue oli pukeutunut hiihtopuvun golfhousuihin ja 3/4 pituiseen siniseen gabardiinitakkiin. Aros-Puvun valmistamassa päällystakissa oli muodikas turkiskaulus, vyö, käytännölliset suuret taskut ja irrotettava villavuori. Ainoastaan sisätilaisuuksissa ja juhlissa pukeuduttiin Turun Verkatehtaan gabardiinikankaasta valmistettuun kirkkaansiniseen yksiriviseen pukuun. Kisapuvuston päähineinä käytettiin huopahattua ja hiihtolakkia.

1964 Innsbruckissa pohjoismaiset kisaturistit herättivät ihmetystä esiintymällä maidensa virallisissa olympia-asuissa. Norjan kruununprinssi Harald sisarineen "edusti" Norjan olympiapuku yllään. Suomen naisjoukkueen kirkkaanväriset asut erottuivat joukosta. Miesten asu oli tumma kuten monien muidenkin maiden joukkueiden.

Oslon MM-kisoissa 1966 Apu-lehti järjesti leikkimielisen kisa-asuja koskevan gallupin, johon osallistui yhteensä 14 vastaajaa Norjasta, Ruotsista, Neuvostoliitosta, Yhdysvalloista, Tshekkoslovakiasta, Länsi-Saksasta ja Suomesta. Tyyli pisteitä jaettiin asuille seuraavasti: parhaat pisteet sai Ruotsi neljällä äänellä, toiseksi tuli Norja kolmella äänellä. Rumin asu oli kolmen vastaajan mielestä Neuvostoliiton. Huomionarvoista oli se, että suomalaisvastaajista 2/3 piti rumimpina oman maansa kitinvärisiä maihinnousu-asua mutta ulkomaalaisvastaajat eivät olleet läheskään samaa mieltä niiden rumuudesta.

1968 Grenoblen olympiakisoissa Suomen joukkue koki "punaisten paitojen selkkauksen". Kymmenet kotimaiset tehtaantekijät olivat lahjoituksin osallistuneet kisapukutalkoihin. Valmistusongelmat johtuivat siitä, että kankaat ja valmistajat tulivat eri puolilta maata. Sinivalkoisten 3/4 pituisten marssitakkien valmistaja oli Leijona-Pukine Oy. Hiukan kateutta kirjoitussävyssä (?) Seura-lehden toimittaja kertoi "*ranskalaisten käyttäneen olympia-asujen suunnittelussa kuuluisaa Balmainin-muotitaloa*".

Suomen Hiihtoliitto valmistutti 1970 Ylä-Tatran MM-kisoihin puvun ja päällystakin lahtelaisella Tuomisen Puku Oy:llä. Edustusjoukkueen asut tehtiin mittatilausvaatteina mutta nuorten joukkue sai tyytyä valmisvaatteisiin. Eero Mäntyranta kuvailee lähtötunnelmia Nuorten EM-hiihtoihin 1970: "*Jaettiin varusteita, kokeiltiin ja vaihdettiin sopivampaan. Ihailtiin välillä tyttöjen upeaa pitkäkarvaista myssyä. Todettiin, että samaa tumman puhuvaa on asustemme edelleen kuin missä vuosien varrella on suomalainen hiihtäjä totuttu näkemään.*"

Innsbruckiin 1976 kisajoukkue matkasi pukeutuneena viiteen erilaiseen asukokonaisuuteen: matkapuku, marssipuku, juhlapuku, vapaa-ajanasu ja ulkoilupuku. Asuihin kuului yhteensä 40 vaatekappaleesta. Puvuston suunnittelun lähtökohtana oli muodikkuus, keveys ja lämpimyyt sekä korkea laatu. Myös yö- ja alusasut olivat mukana.

Olympiakomitea päätti huhtikuussa 1976 käyttää olympia-asuissa maatunnusta: SUOMI. Muuten edustusasuissa säilytettiin vuodesta 1964 käytössä ollut tunnus: FINLANDIA.

1970-luvun puolivälissä lähtien Suomen Olympiakomiteassa ruvettiin todenteolla panostamaan asukokonaisuuden valintaan. Tämä näkyi selkeiden suunnittelukriteerien asettamisella. Vuonna 1980 olympia-asun suunnittelun johtolinjoiksi tulivat edustavuus, laatu ja käytännöllisyys. Aiempi määrite muodikkaus oli vaihdettu laajemmin käsitettävään edustavuuteen. Lake Placidin 1980 ja Sarajevon olympialaisten 1984 sinivalkoiset asut suunnitteli Esa Lukala, joka oli 1981 voittanut ensimmäisen palkinnon Suomen olympiajoukkueen edustusvaatetuksen suunnittelukilpailussa. Lukalan suunnitteleman puvuston näkyvimpiä piirteitä olivat käytännöllisyys ja selkeys.

Suomen Hiihtoliitto valitsi MM-kisapuvustot sopimustehtaansa Luhta Oy:n normaalimallistosta. SHL:n puolesta vaatevalinnoista vastasivat markkinointipäällikkö ja lajivalmentaja. Ainoastaan Lahden MM-kisoihin 1978 teetettiin oma lippukuosinen mallisto. Yleisökilpailun voittaneen ehdotuksen takana olivat ammattisuunnittelijat: Pi Sarpaneva ja Maj Kuhlefelt.

1988 Calgaryssa Suomen joukkue esiintyi urheilullisissa sini-vihreissä skottiruuduissa. Helsingiläisen Pukevan tavaratalon koordinoimaan Sporttiklubi-puvustoon kuuluivat myös sadeviitta ja kumisaappaat.

1990-luvun alussa alkoivat urheilun kaupallistuminen seuraukset näkyä myös edustusasuissa. Vaatevalmistajille annettiin korvauksena täysi vapaus myydä edusasuja sellaisenaan markkinoilla. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kuka tahansa voisi ostaa edustuspuvun ja lisätä siihen itse maapainatuksen. Val di Fiemmen 1991 kisoista lähtien Suomen hiihtojoukkueen asut olivat vapaita kaikista myyntirajoituksista. Suomen Urheilulehti käynnisti vastavetona kampanjan Suomi-asun kunnian palauttamisesta tammikuussa 1991. Kaupallisuuden saama jyrkkä tuomio oli yllättävä, sillä vielä Lahden MM-kisojen alla 1989 kisojen pääsihteerin Pirkko Hannula piti urheilun kaupallistumista välttämättömänä ja pelkästään hyvänä asiana. Toisaalta olympialiikkeen piirissä esiintyi hyvinkin kriittisiä äänenpainoja urheilun kaupallistumiseen jo 1980-luvun puolivälissä.

Olympia-asujen uusi aikakausi alkoi 1992 Albertvillestä. Puvuston suunnittelijaksi valittiin Anja Korhonen. Valkoisen marssiasun selkämyksen lennokas "heraldiikka" puhututti vaakunaharrastajia. Näyttävän asun innoittaja toimi Lapin luonto räiskyvine revontuliväreineen.

Pukusuunnittelun yhtenä huippuhetkestä voidaan pitää Lillehammeria 1994. "Joukkueen imagon vaatima" huippumuodikas avaruusteemainen puvusto maksoi 10.000 mk per urheilija. Anja Korhonen oli suunnitellut asut ja ne valmisti Terinit Oy. Asukokonaisuus muodostui: marssiasusta (avajais- ja päättäjäsasu), ulkoiluasusta, verryttelypuvusta (sisäpuku) ja juhlapuvusta. Takin selkämyksessä ja hihassa koreili tuttu leijonavaakuna. Talvikisojen harmaa varpunen oli muuttunut pöyhisteleväksi riikinkukoksi.

Lopuksi

Olympia-asun hankkimisesta on vastannut Suomen Olympiakomitea ja MM-kisa-asuista Suomen Hiihtoliitto. Olympialaisten matka- ja vaatekustannusten

rahoittamiseksi on järjestetty kansalaiskeräyksiä. Useat kotimaiset yritykset ovat osallistuneet urheiluelämän tukemiseen. Urheilijoiden esiintyminen ulkomaisissa kisoissa on koettu tärkeäksi kansalliselle identiteetille ja Suomi-kuvalle. Edustamisesta on tullut jopa niin tärkeää että kisoihin osallistuville urheilijoille on jaettu kirjallisia esiintymisohjeita ja Edmontonin MM-kisoissa 2001 Suomen joukkueella oli mukana oma meikkaaja.

Edustuspuvun kantaminen Suomi-tunnuksineen on koettu selvästi kunniatehtäväksi (vrt. lipunkantaja avajaismarssissa). Urheilijahan edustaa kisoissa maataan, itseään ja lajiaan. Edustaminen oli ansaittava urheilumenetyksellä - ei rahalla. Jo Innsbruckissa 1964 ihmeteltiin edustuspukuihin pukeutuneita suomalaisia ja norjalaisia hiihtoturisteja. Voimakkaampia tunteita tämä pukeutuminen sai aikaan 1991, jolloin siitä syytettiin urheilun kaupallistumista ja arvojen kärsimää inflaatiota.

Talviurheilunasujen valmistuksessa on arvostettu nimenomaan kotimaista osaamista ja työnlaatua (Vrt. Suomen yleisurheilujoukkueen italialaiset asut). Tämä siitäkin huolimatta että kansalaisten mielipiteet eivät ole osuneet yksin kotimaisten vaatevalmistajien ja vaatevalinnoista päättävien tyylinäkemyksen kanssa. Urheilijat ja tavalliset suomalaiset eivät ole päässeet vaikuttamaan asuvalintoihin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Kansan mielipidettä kysyttiin 1978, jolloin järjestettiin yleisökilpailu Lahden MM-kisojen puvuston ideoimiseksi. Voittajaksi valittiin Pi Sarpanevan ja Maj Kuhlefeltin lippukuosinen ja käytännöllinen toppa-asu. Kotimaisten vaatteiden korkea laatu on pitkään ollut selviö suomalaisille. Jo perinteisestä käsityöstä tuttu "vain käytännöllinen on kaunista" -asenne on vaikuttanut vaatesuunnittelussakin. Toisaalta kun otetaan huomioon maamme pitkät perinteet hiihtämisessä niin ehkäpä ajateltiin että kukapa paremmin kuin suomalainen valmistaja osaisi suomalaiselle talvivaatteita ja erityisesti hiihtoasuja tehdä. Luonnollinen valinta valmistajaksi oli vaatetehdas, jonka kanssa kansallisella olympiakomitealla ja hiihtoliitolla oli muutenkin yhteistyösopimus kuten esimerkiksi Terinit ja Luhta. Edustusvaatteet olivat mittatilausvaatteita.

Asut noudattivat suomalaisen vaatesuunnittelun vahvuuksia eli ovat selkeitä ja yksinkertaisia. Ne olivat myös voimakkaasti kansallisia aina värimaailmaa myöten. Toinen selvästi havaittava ja käytännöllisyyteen yhdistettävä piirre on edustusasuissa korostunut urheilullisuus. Suomalaiset hiihtäjät on haluttu esitellä nimenomaa urheilullisissa (1950-luvulla hameet ja monojalkineet, 1970- ja 1980-luvulla toppa-asut) asuissa - eikä niinkään viimeisimpiä muodinoikkuja seuraavissa paraatipuvuissa. Toki vaatteista löytyy myös muodikkaita yksityiskohtia kuten turkiskaulukset Oslossa 1952, tekoturkis Sapporossa 1972 ja yksirivinapitus Squaw Valleyssa 1960 mutta muoti ei ollut asuissa keskeisin tekijä. Toppa-asuissa taas yhdistyivät käytännöllisyys, keveys ja lämpimyys. Vaikka taloudellisilla seikoilla on ollut merkittävä vaikutus vaatevalintoihin, kyse on lopulta kuitenkin myös valinnoista vastaavien arvoista ja asenteista.

Olympia-komitea puuttui vaatesuunnittelu-kysymykseen kriittiseminaarissaan 1980-luvun alussa. Komitea vaati edustusasuilta: laatua, käytännöllisyyttä ja tyylikkyyttä. Suomalainen huippuosaaminen ja design tuli garderobiinkin 1990-luvulla. Uudet Suomi-symbolit näkyivät asuissa mm. rohkeina materiaali- ja värivalintoina mutta myös vaatesuunnittelijan ammattitaidon arvonnousuna, josta osoituksena mm. Esa Lukalan ja Anja Korhosen valitseminen vaatesuunnittelijoiksi. Kaupallisuus kulki "käsikynkkää" muodikkuuden kanssa. Mitä modinmukaisemmiksi, teknisemmiksi ja kalliimmiksi asut muuttuivat sitä suuremmalla niissä näkyi myös valmistajan/sponsorin tuotemerkki.

Edustuspuvun värit on muuttunut tummista sävyistä kirkkaiksi vähitellen. Ensimmäiset merkit värimuutoksesta oli havaittavissa Innsbruckissa 1964, jolloin naisten kirkkaanväriset asut pantiin erikseen merkille. Miesten asuissa tummat tai ainakin neutraalit värit pysyivät pidempään. Todellinen muutos tapahtui vasta 1992 Albertvillessa, jolloin Anja Korhonen yhdisti tutun valkoisemman Lapin eksotiikkaan ja voimakkaisiin väreihin (keltainen, sininen ja vihreä). Edustusvaatteiden värivalinnat kuvastavat selvästi hiihdon asemaa kansallisurheiluna. Pysyvimmiksi tekijöiksi vaatteissa ovatkin osoittautuneet kansallisuustunnukset: Suomen sinivalkoiset värit ja siniristilippu.

Liite 1: Suomalaisia edustusvaatevalmistajia

Terinit Oy, Teerijärvi

Tuomisen Pukutehdas, Lahti

Yhtyneet Pukutehtaat Oy (Leijona-Pukine Oy), Tampere

Luhta Oy, Lahti

Terinit Oy

Teerijärven Kehräämö aloitti mattolankojen kehräämisen 1949. Se aloitti ensimmäisenä Suomessa 1960-luvun alussa crimplene-neuloksen valmistuksen. Vuonna 1968 yrityksen nimi muutettiin Oy Terinit Ab:ksi. Terinit-Speed -urheiluasuut saavuttivat kunto- ja huippu-urheilijoiden suosion 1970-luvulla. Suomen nashihtäjät tekivät Innsbruckissa 1976 kuuluisiksi Terinitin ohuet hiihtoasut.

Suunnittelijoita: Kristina Kainberg (1970-luvulta lähtien), Carita Lemponen, Nils Hästbacka. Anja Korhonen toteutti Albertvillen ja Lillehammerin projektit yhdessä Kristiina Kainbergin kanssa.

Yhtyneet Pukutehtaat Oy

Mäntän Paita- ja Esiliinatehtaan historia alkoi 1906, jolloin sekatavarakauppias Kaarlo Evert Heikkilä alkoi ompeluttaa kangasvarastostaan esiliinoja ja alushameita. Heikkilä perusti 1918 turkulaisen kauppiaan ja vaatetustehtailija Heikki Kestilän kanssa uuden tehtaan, jonka nimi muutettiin 1919 Heikkilä & Kestilä Oy:ksi. Tämä yritys ja vuonna 1920 perustettu sotilaspukimia valmistanut Vaatetus Oy yhdistyivät 1931 ja syntyi

Yhtyneet Pukutehtaat Oy. Vuonna 1933 syntyi Leijona-tavaramerkki. SOK osti Yhtyneet Pukutehtaat Oy:n 1941, jolloin siitä muodostettiin tytäryhtiö Yhtyneet Pukutehtaat Leijona. Tampereen tehtaan nimi muutettiin 1972 tuotemerkinsä mukaisesti Oy Leijona-Pukine Ab:ksi. 1976 Leijona-Pukine liitettiin toiminnallisesti SOK:n TEVA-teollisuuteen, jolloin suunnittelun ja hallinnon pääpaikaksi tuli Kokkola. Suunnittelijoita: Heikki Asunmaa, Liisa Grönlund, Jukka Auer.

Tuomisen Pukutehdas

Hjalmar Tuominen aloitti miesten työvaatteiden, takkien, housujen ja puseroiden valmistuksen 1921. Tuomisen Puku Oy perustettiin 1927. 1960-luvulla tuotevalikoimaan lisättiin naisten hameet ja housut sekä myöhemmin trendikkäät vapaa-ajanmallistot. Suunnittelijoita: Reino Koski, Raini Hallama, Eira Tulonen, Kaija Tuppurainen ja Tapani Pekkala.

Luhta Oy

Torikauppiaana 1907 aloittanut Vihtori Luhtanen palkkasi ensimmäiset ulkopuoliset ompelijansa 1909. Tuotevalikoimaan kuuluivat aluksi alusvaatteet. Pian myös työpaidat, molski- ja everlasting-housut sekä regatta-puserot. Valmisvaatteiden suosion myötä tulivat pomppatakit, puvut ja ulsterit. 1950-luvulla Luhdasta oli kasvanut Suomen suurin ulkoiluvaatetehdas. Samaan aikaan aloitettiin vaatteiden mainostaminen ja otettiin käyttöön ensimmäinen tuotemerkki korskuva valkoinen hevonen. Tuotemerkki vaihdettiin 1960-luvun alkupuolella Luhta-saksiksi ja iskulauseeksi tuli: "Luhta linjat leikkaa".

Suunnittelijoita: Luhdan ensimmäinen taideteollisen koulutuksen saanut suunnittelija oli Seija Haapsaari. Muita nimiä ovat Heljä Tenhiälä, Riitta Kuparinen, Raija Lehtovuori ja Päivi Lampola. Freelance-suunnittelijoina ovat toimineet mm. Ritva Falla, Marja Suna, Esa Lukala, Kisu Aho, Elina Kukkonen, Reijo Ojala, Johanna Jukuri ja Jaana Seppä.

LÄHTEET

Aikakaus- ja sanomalehdet:

Apu 10/1966.

Kanerva, Jari 2000. Olympiakisat ovat politiikkaa. Suomen Urheilulehti 12/ 2000.

Hiihtäjä :1949, 1953, 1955, 1968-69, 1971, 1991, 1992, 1993.

Seura 5/1968.

Suomen Urheilulehti 7/1952.

Urheilun Kuva-aitta 1964.

Kirjallisuus:

Ensimmäiset Työväen Olympialaiset 1925. TUL:n Olympiakomitea: Helsinki.

Jukola, Martti 1932. Olympialainen Kuva-aitta osa I, Lake Placid.

Jukola, Martti 1952. Suuri Olympiakirja. WSOY: Porvoo.

Lappalainen, Piippa - Almay, Mirja 1996. Kansakunnan vaatettajat. WSOY: Porvoo.

Niku, Tapani 1977. Murtomaata -suomalaisen murtomaahiihdon uranuurtaja muistelee. Pohjoinen: Oulu.

Nygrén, Helge 1985. Olympian ihmisiä. Suomen Olympiayhdistys: Helsinki.

Olympiarenkaat 1977-1980. Gummerus: Jyväskylä.

Olympiarenkaat 1981-1984. Gummerus: Jyväskylä.

Olympiarenkaat 1985-1988. Gummerus: Jyväskylä.

Olympic Rings 1/76. Finnish Olympic Committee: Helsinki.

Olympic Rings 2/76. Finnish Olympic Committee: Helsinki.

Siukkonen, Martti (toimitt.) 1978 ja 1980. Suuri Olympiateos 1-3. Skandia Kirjat Oy: Jyväskylä.

Vasara, Erkki (toimitt.) 1989. Suomi urheilun suurvaltana. Liikuntatieteellinen Seura: Helsinki.

Haastattelut:

Kuparinen, Riitta. Syyskuu 2001. Suullinen tiedonanto.

Lukala, Esa. Syyskuu 2001. Suullinen tiedonanto.

Rytky, Sauli. 3.-4.9. 2001. Haapavesi.